

З. Б. Федунків

Новий Мартинів

НОВИЙ МАРТИНІВ – село Івано-Франківського (до липня 2020 – Галицького) району Івано-Франківської області. 2020 у складі Тенетників. сільс. ради зараховано до Бурштин. громади. Н. М. знаходиться на лівому березі Дністра (на правому – насел. пункти Калус. р-ну Івано-Фр. обл.), за 15 км від м. Галич; на Пд. межує із с. Старий Мартинів. На Пн. від села – Тенетників. ліс. Пл. 7,9 км². За переписом насел. 2001, проживали 415 осіб; нині – 361 особа; переважно українці. Діє залізнич. зупин. пункт Мартинів, що розташ. за 4 км від ст. Бурштин (с. Дем'янів). Проходить автомобіл. шлях Бурштин–Калуш. Пам'ятки археології: поселення комарів. (у пн.-сх. частині села; виявлено уламки керам. посуду) та черняхів. (за 0,5 км на Пн.; фрагменти кераміки) культур, багатощар. поселення черняхів. культури та періоду Київ. Русі (на зх. околиці; обстежено житла, знайдено керам. уламки), городище (урочище Замчище, на пд. околиці; досліджено сліди трупоспалень, кам'яний фундамент каплички, залишки керам. посуду) та поселення (урочище Гора, на Сх. від греко-католич. церкви св. Миколая, зведеної 1996; фрагменти кераміки) давньорус. часу. Назва села походить від імені його першого власника чи засновника Мартина. Вперше згадується у писем. джерелах 1402 як Мартинів, що був у власності шляхтича Крістіана. 1456 розділили на 2 насел. пункти. Ту частину, де були замок і сучасніші споруди, назвали Н. М., а окраїну зі старими будівлями сільс. типу – Старий Мартинів. Відтоді до 1916 Н. М. мав міські права. Від серед. 15 ст. на цій землі часто нападали загони крим. і буджац. татар. Новомартинів. замок став одним із опор. пунктів протитатар. оборони в ланцюзі фортифікац. споруд у бас. Дністра, тривалий час у ньому мешкали власники м-ка. Від 2-ї пол. 15 ст. воно належало шляхтичам Бучацьким, від кін. 16 ст. – магнатам Станінським. 1578 Н. М. був центром приват. уділу, до якого належали 16 насел. пунктів. Тоді ж розвивалися різні промисли, двічі на тиждень відбувалися великі ярмарки. М-ко посідало 2-е м. у Галиц. пов. за сплатою податків (після Галича). 1594, 1617, 1620 і 1676 зазнало знач. руйнувань під час нападів турец.-татар. загонів. 1624 тут польс. військо на чолі з гетьманом С. Конєцпольським розгромило військо хана Кантемира. 1629 був 71 двір, до м-ка входили й сучасні присілки с. Дем'янів – Корчева, Сулова та Широка. Після 1-го поділу Польщі 1772 – у складі Австрії (від 1867 – Австро-Угорщина). У 19 ст. містечко належало К. де Зубу, Ф. Теслярському та графам Дідушицьким. 1860 відкрито школу. 1889 споруджено дерев'яну церкву св. Миколая. На поч. 20 ст.

працювало багато гончарів і ткачів. Під час 1-ї світової війни точилися кровопролитні бої. 14–15 вересня 1915 австр. військо унаслідок артилер. обстрілу м-ка змусило відступити рос. військо. Тоді ж згоріла церква, були зруйновані майже всі муровані будинки. Від листопада 1918 – під владою ЗУНР. 1919–39 – знову у складі Польщі. Адміністративно Н. М. належав до Рогатин. пов. Станіслав. воєводства, одна частина підпорядковувалася ґміні Бурштин, ін. – ґміні Букачовце. До 1-ї світової війни та у 1920–30-х рр. у Н. М. функціонувала низка укр. громад. т-в, зокрема читальня «Просвіта» (засн. 1911, голова Й. Слабінога; відновлена 1926, М. Ковалів), гурток «Сільського господаря» (1928, П. Панчій), Союз українок (1935, Т. Боднарчук), «Сокіл» (1936, П. Беган), кооператив «Наша будучність». 1920 поляки заснували «Спілку торгіву» та «Кулко рольніче». 1939 у селі мешкали 970 осіб (600 українців, 60 поляків, 280 т. зв. латинників, 30 євреїв); у присілку Сулова – 460 осіб (170 українців, 230 поляків, 60 т. зв. латинників). У вересні того ж року на тер. краю увійшли рад. війська. Відтоді – село Станіслав. (від 1962 – Івано-Фр.) обл. УРСР; 1940–62 – Бурштин., 1962–2020 – Галиц., від 2020 – Івано-Фр. р-нів. Від липня 1941 до липня 1944 – під нім. окупацією. До серед. 1950-х рр. діяло підпілля ОУН–УПА. Нині у Н. М. – навч.-вихов. комплекс, клуб, фельдшер.-акушер. пункт. 1989 встановлено погруддя Т. Шевченка, 1991 насипано символічну могилу Борцям за волю України. Серед видат. уродженців – математик Ю. Пузина.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Міста і села Галицького району: історія, пам'ятки, особистості. Ів.-Ф., 2001.

Бібліографічний опис:

Новий Мартинів / З. Б. Федунків // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-73149>

